∞ Ewolucja powszechna czyli Rozwój Wszechświata, Ziemi, Ludzkości i Polski syntetycznie przedstawiony. ∞

Okresy:

Kosmiczne:	Mgławicowy. Słoneczny: utworzenie słońca, planet, księżyców i komet.	
Telluryczne:	Utworzenie Ziemi i księżyca ziemskiego. Stan Ziemi płynno-ognisty — oddzielenie atmosfery.	
Geologiczne:	Archaiczny okres, pierwsze lądy bez śladów życia.	
I-o Rzęd Paleozoikum stary okres.	Kambr . . . Sylur Dewon Karbon Perm	Pierwsze ślady życia. Olbrzymie lasy skrytopłciowych. Pierwsze amfibja i płazy.
II-go Rzęd Mezozoikum średni okres	Trias Jura Kreda	Panowanie wielkich płazów lądowych i wodnych. Pierwsze ssaki.
III-cio Rzęd Kenozoikum nowy okres.	Eocen Oligocen Miocen Pliocen	Panowanie olbrzymich ssaków. Pithecantropus.
IV-o Rzęd Plejstocen	Dyluwjum Aluwjum	**Pojawienie się Człowieka.** Teraźniejszość geologiczna.

Pogląd ogólny

Kopernik, największy genjusz Ludzkości i Polski, odkrył i wyjaśnił istotny układ i ruchy systema słoneczno-planetarnego. — Laplace jego powstanie z olbrzymiej mgławicy pierwotnej materji kosmicznej. — Darwin dalszą ewolucję świata organicznego, prawa powstawania gatunków, walki o byt, wyścigów przyrodzonych roślin, zwierząt i ludzi.

Tabela synoptyczna niniejsza z lewej strony od góry zestawia wielkie okresy pierwotne naszego układu słonecznego: okres kosmiczny, mgławicowy i słoneczny utworzenia się słońca, jako ogniska centralnego i planet doń należących. Potem okres telluryczny pierwotny powstania Ziemi i oddzielenia się jej atmosfery od jądra ognisto-płynnego. W tejże kolumnie Tablicy poniżej idą okresy geologiczne tworzenia się i budowy skorupy Ziemi: pierwotny archaiczny, azoiczny, i następne: stary czyli paleozoikum, średni mezozoikum, nowszy kenozoikum i najnowszy plejstocen — ze wskazaniem odnośnych formacji skalnych, oraz rozwoju paleontologicznego flory, fauny i człowieka pierwotnego.

Kolumna środkowa Tabeli przedstawia rozwój przedhistoryczny Ludzkości: pierwotny okres kamienny czyli eolit, starszy paleolit, nowszy neolit, następnie okresy bronzowy i żelazny w związku z czasami prahistorycznemi i historycznemi.

Kolumna trzecia dolna Tabeli obejmuje okresy historyczne Ludzkości: starożytny, średniowieczny, nowożytny i współczesny, z podaniem najważniejszych wydarzeń dziejów powszechnych oraz chronologji odnośnej, a równolegle rozwój historyczny Polski.

Okresy Przedhistoryczne:

	Epoki kultury:		
Kamienia: Eolit:	Tenejska Pinkurnieńska	Pierwotne narzędzia krzemienne.	
(20.000 lat przed Chr.). starszy Paleolit: (10.00 lat przed Chr.) młodszy	Szelleńska Aszelska Mustierska Orińjacka Solutreńska Magdaleńska		
Neolit: starszy średni młodszy (5000—2000 lat p-d Chr.)	Szampińska — Ceramika Robenhauzeńska Karnacka		r. 4000 przed Chr.
Bronzu: (2000—750 lat przed Chr.)	Morżjeńska Larnodeńska		
Żelaza: (r. 750 przed Chr. do r. 1000 po Chr.)	Halsztadzka Lateńska (do 1 r. nar. Chr.).		po Chryst. do
Historyczne okresy.	Rzymska epoka Wędrówki ludów (r. 400 po Chr.) Merowińska		r. 500.

Okresy historyczne Ludzkości:

Starożytne

Chiny (Konfucjusz) r. 550 przed Chr.) Indje (Budda 550 przed Chr.).
Egipt, Palestyna, (era żydowska stworzenie świata r. 1 r. 4,000).
Mojżesz (r. 1500 przed Chr.).
Babilonja, Asyrja, Persja (Zaratustra „Zend-Awesta").
Fenicja, Grecja starożytna, Homer, Arystoteles (ur. 384 przed Chr.),
Rzym (założony przed narodzeniem Chrystusa r. 753) i Państwo rzymskie.
Juljusz Cezar (ur. r. 100 przed Chr.) Rozkwit literatury łacińskiej.
Chrystus, narodziny (era chrzescijańska r. 1) Chrystjanizm.
Ptolomeusz astronom (około r. 125 po Chr.).
Wędrówki ludów początki (Hunnowie nad rzeką Wołgą) r. 375 po Chr.
Atylla wódz hunnów w Italji w r. 452 po Chr.
Merowing Klodwik zwycięża Rzymian r. 486 po Chr. (upadek Państwa rzymskiego).

Polska historyczna:

Piastowie: od wieku IX. Mieczysław I r. 960—992 wprowadzenie Chrześcijaństwa. Bolesław Chrobry 992—1025, od Łaby do Dniepru. Nawała Mongołów, bitwa pod Legnicą r. 1241. Polska w podziałach. Władysław Łokietek r. 1306—1333. Kazimierz Wielki r. 1333—1370. Jagielloni: Władysław Jagiełło r. 1386—1434. Bitwa pod Grunwaldem r. 1410. Bitwa pod Warną r. 1444 (wiek XV).	Od wieku V-go do wieku XV.	*Średniowieczne* **Mahomet**, ucieczka z Mekki do Medyny (Hedżira) r. 662 po Chr. Karol Wielki od r. 768 do 814 (wiek IX). Potęga papiestwa. Otto cesarz niemiecki koronuje się na cesarza rzymskiego w Rzymie 962 r. (wiek X). Wojny krzyżowe: I-a r. 1096 -- 1099 r. (zdobycie Jerozolimy) II r. 1147 — 1149, III r. 1189 — 1192, IV r. 1202 — 1204, V r. 1228—1229, wiek XI do XIII. Proch palny wynaleziony w r. 1330, armaty w. r. 1346, papier ze szmat wynaleziony około r. 1300, wiek XIV. Rozkwit nauki i sztuki włoskiej, Dante Alighieri (zm. 1321 r.). Jan Hus spalony na stosie w r. 1415 w Konstancji, wiek XV. Strzelby muszkiety wynalezione w r. 1430. Zdobycie Konstantynopola przez Turków r. 1453.
Wiek Zygmuntowski: Zygmunt I († r. 1548) **Kopernik** (* 1473 † 1543). Rozkwit literatury: Rej († 1569), Kochanowski († 1584). Rozbiory Polski (1772—1795) Kościuszko (1794). Rewolucja 1831 r. Legjony polskie (1914 r.) Komitet narodowy. **Niepodległość Polski** (d. 5 listopada 1916 r.). Polskie Uniwersytety w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Wilnie, Poznaniu i Lublinie.	Od XV-go wieku do wieku XX.	*Nowożytne* **Gutenberg**, wynalazek druku r. 1450, wiek XV. Odkrycie Ameryki, Kolumb, rok 1492. Pierwsze czasopisma, wiek XV. Reformacja religijna **Lutra**, r. 1517. Upadek papiestwa. wiek XVI. **Wielka rewolucja francuska** r. 1793. **Wolter**, Russo, Napoleon Bonaparte, **Darwin**, ur. 1809 r. Wielka wojna powszechna r. 1914 (Lotnictwo, łodzie podwodne, telegraf bez drutu) wiek XX. **Rewolucja w Rosji r. 1917** (d. 8 — 13 marca), rewolucja w Niemczech i Austrji, upadek imperjalizmu. Liga Narodów, upadek militaryzmu (Wilson, Clemenceau, Loyd George), wiek XX.

Równolegle z rozwojem dziejów powszechnych Ludzkości, Tabela niniejsza przedstawia dzieje Polski, w związku z okresami przedhistorycznemi, które na ziemiach polskich przetrwały dłużej niż w Europie południowo-zachodniej, gdzie kultura i cywilizacja starożytna rozwinęła się znacznie wcześniej niż na północ od Karpat, tamowana tam przez epokę lodowcową.

W zarysie historycznym Polski, współrzędnie z okresami średniowiecznym i nowożytnym Ludzkości, podano tylko najważniejsze fakty, dla większej przejrzystości obrazu ogólnego.

Ułożył i opracował Stanisław Jan Czarnowski.

Autor przygotowuje wydania w języku francuskim, niemieckim, angielskim, włoskim, japońskim i in.

Wydawnictwo Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Oświaty w Kielcach, ulica Hipoteczna № 30 (Polska).

Druk. „St. Święcki", Kielce ul. Duża Nr 24.